

В. М. ДЕМЧЕНКО

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри державного управління і місцевого самоврядування
Херсонський національний технічний університет
ORCID: 0000-0003-1841-7798

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА В ГАЛУЗІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У статті досліджено стан національної безпеки в Україні в умовах воєнного стану – відповідно до положень законодавства та узагальнення результатів досліджень українських науковців. Визначено, що національна безпека не лише передбачає захист інтересів громадян, суспільства й держави, але й спрямована на виявлення, запобігання й нейтралізацію загроз національним інтересам. З'ясовано, що воєнна складова національної безпеки в Україні виявляє оборонний тип, що передбачає недопущення зовнішньої воєнної загрози. Тобто воєнна захищеність держави стає загальною вимогою національної безпеки. Зауважено, що в умовах воєнного стану діяльність держави у сфері національної безпеки має певні обмеження – комендантську годину, перевірки документів, огляд речей, транспортних засобів, вантажів, житла, режиму пересування транспортних засобів і громадян, але все це відбувається відповідно до головної функції держави – захисту її суверенітету та територіальної цілісності.

Зроблено висновок, що вдосконалення системи воєнної безпеки позитивно впливатиме й на забезпечення національної безпеки України. Таким може бути використання здобутків космічної промисловості (для виготовлення супутників, створення наземної інфраструктури), результатів наукових досліджень (для вдосконалення воєнної безпеки), неперервного навчального процесу для підготовки фахового складу, бойових навичок і матеріально-технічного забезпечення, інноваційних засобів управління, інформаційних технологій, нових підходів у забезпеченні національної безпеки, нормативно-правових, наукових і управлінських важелів держави.

Ключові слова: національна безпека, воєнна безпека, державна політика, публічне управління, публічна влада, механізми, інструменти, інформаційно-комунікаційні технології, воєнна адміністрація, модернізація, розвиток, інновації, взаємодія, суспільство.

V. M. DEMCHENKO

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of State Administration
and Local Self-Government
Kherson National Technical University
ORCID: 0000-0003-1841-7798

STATE POLICY IN THE NATIONAL SECURITY DIRECTION UNDER MARTIAL LAW

The article examines the state of national security in Ukraine under martial law – in accordance with the provisions of the legislation and the generalization of the results of research by Ukrainian scientists. It is determined that national security not only involves the protection of the interests of citizens, society and the state, but is also aimed at identifying, preventing and neutralizing threats to national interests. It is found that the military component of national security in Ukraine exhibits a defensive type, which involves preventing an external military threat. That is, the military security of the state becomes a general requirement of national security. It is noted that under martial law, the state's activities in the field of national security have certain restrictions – curfew, document checks, inspection of things, vehicles, cargo, housing, the regime of movement of vehicles and citizens, but all this occurs in accordance with the main function of the state – the protection of its sovereignty and territorial integrity.

It is concluded that the improvement of the military security system will also have a positive impact on ensuring the national security of Ukraine. This may include the use of the achievements of the space industry (for the manufacture of satellites, the creation of ground infrastructure), the results of scientific research (for the improvement of military security), a continuous educational process for the training of professional personnel, combat skills and logistical support, innovative management tools, information technologies, new approaches to ensuring national security, regulatory, scientific and managerial levers of the state.

Key words: national security, military security, state policy, public administration, public power, mechanisms, tools, information and communication technologies, military administration, modernization, development, innovations, interaction, society.

Постановка проблеми

В умовах воєнного стану система національної безпеки України складається з органів публічної влади (далі – ПВ), органів місцевого самоврядування, військових адміністрацій, громадських організацій, які здійснюють визначені законом дії в різних галузях суспільного життя – управлінській, інформаційній, економічній тощо. Якщо говорити про функції з оборони держави, то ними є відсіч агресору, і не лише на полі бою, але й в інформаційному просторі. Тобто з метою відновлення державного суверенітету й територіальної цілісності вживаються як воєнні заходи, так і інформаційні. Головним же завданням є згуртування українського народу для такої відсічі агресорові, для чого потрібна чітка взаємодія громадянського суспільства, ПВ і військових формувань.

У науці публічного управління традиційні питання національної безпеки України доповнюються теоретичними та практичними розробками у сфері вже політики воєнної безпеки в контексті трансформації та модернізації українського війська й суспільства. Тобто всі рекомендації та пропозиції, що вироблені дослідниками, можуть бути використані в реальній діяльності органів ПВ, і не лише у площині розвитку воєнного потенціалу держави, але й загалом у потенційному розвитку її національної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Питання національної безпеки України в теоретичному та практичному аспектах вивчають О. Данільян, О. Дзьобань та М. Панов [1], В. Богданович, І. Романченко, І. Свіда [2], Г. Костенко [3], О. Дузь-Крячченко [4], О. Васильчишин [5], з правового боку це питання досліджує П. Діхтієвський [6]. В умовах воєнного часу національна безпека має воєнне спрямування, що зумовлює увагу держави на вдосконаленні її воєнного потенціалу в усій його різноманітності. Ці питання досліджують М. Ковалів та В. Іваха [7], Ю. Луценко [8], О. Пархоменко-Кудеців [9], А. Семенченко [10] та інші українські вчені.

До здобутків учених у цій сфері варто додати чинну нормативно-правову базу, яка доводить пильну увагу Держави до питань національної безпеки, зокрема й воєнної її площини. Це зокрема Конституція України [11], закони України «Про основи національної безпеки України» [12], «Про оборону України» [13], «Про правовий режим воєнного стану» [14] та інші закони й підзаконні акти публічної влади. Тобто дослідження питань національної безпеки України й зокрема її актуального воєнного аспекту потребує комплексного аналізу.

Формулювання мети дослідження

Мета статті – проаналізувати особливості державної політики України в галузі національної безпеки в сучасних умовах воєнного стану.

Викладення основного матеріалу дослідження

Стан національної безпеки залежить від різних ситуацій у країні – як мирних, так і надзвичайних, від економічного стану держави, рівня суспільства, внутрішньої та зовнішньої політики, що включає питання не лише економічної, інформаційної, екологічної, політичної, але й воєнної сфер. Зокрема Закон «Про основи національної безпеки України» захист національних інтересів держави від зовнішніх та внутрішніх загроз передбачає в діяльності органів ПУ в умовах контролю з боку громадянського суспільства [12]. Серед суб'єктів влади – Президент України, Верховна Рада, Рада національної безпеки й оборони, Кабінет Міністрів, Міністерство оборони, правоохоронні органи, інші центральні органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації, окремі громадяни, але й Генеральний Штаб ЗС України та інші військові формування [12].

У структурі сектору національної безпеки А. Семенченко називає силовий блок та оборонно-промисловий й науковий структури, органи ПУ й місцевого самоуправління, де виокремлюється система безпеки, що займається управлінською, інформаційною, екологічною, економічною сферами тощо, – відповідно до Конституції України та відповідних законів [10].

За Законом України «Про основи національної безпеки України», поняття «національна безпека» передбачає захист життєво важливих інтересів громадян, суспільства й держави, тобто забезпечення їх розвитку, а також виявлення, запобігання і нейтралізацію загроз національним інтересам у різноманітних сферах – правоохоронній, охорони здоров'я, освіти й науки, науково-технічної політики, культурного розвитку, інформаційної безпеки, соціальної політики, фінансовій, підприємницькій, банківській, сільського господарства, транспорту та зв'язку, енергетики, земельної та водної, екологічної, публічного управління – в умовах потенційної чи реальної загрози національним інтересам [12].

Відповідно до зазначеного Закону суб'єктами забезпечення національної безпеки є Президент України, Верховна Рада, Кабінет Міністрів, Рада національної безпеки і оборони, міністерства й інші центральні органи виконавчої влади, Національний банк, суди, прокуратура, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування, Збройні Сили України, Служба безпеки, Державна прикордонна служба та інші військові формування.

За управлінським виміром, система національної безпеки розподіляє суб'єктів на таких, які мають державновладні повноваження, і які їх не мають (можуть мати делеговані державновладні повноваження). Також серед суб'єктів визначаються як держава в особі державних організацій, недержавні організації, так і міжнародні організації. При цьому увага ПВ у сфері національної безпеки України має передбачати поєднання діяльності означених

суб'єктів. І. Боднар зазначає, що має бути законодавчий захист прав усіх суб'єктів безпекових відносин, а також чітке визначення завдань, які перед ними стоять. Наприклад, у системи національної безпеки в інформаційній сфері виділяємо реалізацію системи інформаційної безпеки, урахування й аналіз інформаційних загроз, забезпечення права громадян на достовірну, повну та своєчасну інформацію, свободу слова, інформаційної діяльності в національному просторі, удосконалення вітчизняного національного інформаційного продукту, національно-духовних і культурних цінностей України; забезпечення національно-культурної ідентифікації України у світовому інформаційному просторі, державна підтримка вітчизняних інформаційних технологій [15].

Об'єктами національної безпеки визначено конституційні права і свободи громадян, духовні, морально-етичні, культурні, історичні цінності суспільства, інформаційний простір, довколишнє природне середовище; конституційний устрій, суверенітет, територіальна цілісність і недоторканність держави. Така політика реалізується відповідно до державних концепцій, стратегій і програм, які покривають різні сфери – політичну, економічну, соціальну, екологічну, науково-технологічну, інформаційну, безпекову. Відповідно система поділяється на різновиди безпеки – економічну, воєнну, технологічну, екологічну, гуманітарну, демографічну, інформаційну, енергетичну [12].

Зрештою ключове слово «безпека» позначає стан, коли ніщо не загрожує, що пов'язано з попереднім виявленням, запобіганням, послабленням, усуненням і відверненням загроз для людей, матеріальних і духовних ресурсів. Така безпека в сучасному суспільстві отримала назву національної безпеки та стала одним з основних мотивів життєдіяльності людей.

Серед чинників державного управління у сфері національної безпеки, визначаються демографічний, географічний, економічний, організаційно-адміністративний, історико-соціальний, військовий. І. Боднар додає в інформаційній сфері безпеки розмежування на персональну, суспільну, комерційну й державну складові [15]. У цих площинах має бути створений психологічний комфорт з утвердженням загальнолюдських і національних моральних цінностей, відповідний технологічний розвиток національних інформаційних ресурсів, новітніх технологій створення, оброблення та поширення інформації. Що стосується захисту інформації (зокрема від кібернетичних атак), то саме на це має бути спрямована діяльність держави, адже це сфера національної безпеки.

Що стосується воєнного аспекту безпеки, то О. Пархоменко-Кучевіл відзначає її оборонний тип – недопущення потенційної воєнної загрози державі – на відміну від наступального типу безпеки, що походить від агресивної держави з імперськими традиціями й геополітичними амбіціями [9]. Ю. Луценко визначає воєнну безпеку як складову національної безпеки, і вирішення проблем першої зумовлює вирішення завдань другої, зокрема у сферах політики, економіки, екології, охорони здоров'я, а також духовні, інтелектуальні, демографічні тощо [8]. Група вчених (В. Богданович, І. Романченко, І. Свіда) досліджують взаємозв'язок між стабільністю та воєнною безпекою держави й суспільства з виділенням інформаційної складової, що передбачає опрацювання інформації в системі воєнної безпеки України [2]. О. Пархоменко-Кучевіл аналізує економічну складову, що забезпечує функціонування воєнної безпеки, тобто економіка військової сфери пов'язана з економічними ресурсами. Також учений у контексті публічного управління використовує поняття «оборонна безпека», «безпека держави», «публічна безпека», зазначаючи, що вони стають актуальними під час війни, адже настає потреба реагувати на військову загрозу власній державі [9].

Тобто захищеність держави, її суверенітету й території стають загальною вимогою національної безпеки. Так, М. Ковалів і В. Іваха визначають захищеність суспільства від воєнних / будь-яких загроз [7]. Ю. Луценко передбачає запобігання й усунення загроз національній безпеці України та забезпечення захисту національних інтересів на основі відповідних принципів – верховенства права, оборонної достатності, невисування територіальних претензій і невизнання таких претензій, пріоритету договірних засобів у розв'язанні міжнародних конфліктів, своєчасності й адекватності заходів захисту національних інтересів, демократичного цивільного контролю над воєнною організацією держави та правоохоронними органами, відповідності рівня боєздатності потребам оборони, взаємодії органів ПВ, місцевого самоврядування й органів військового управління та розмежування їх повноважень, використання в національних інтересах механізмів міжнародної колективної безпеки [8].

У нормативно-правовому аспекті сферу національної безпеки контролює відповідний Закон від 2003 року – «Про основи національної безпеки України», що визначив засади політики держави в захисті національних інтересів [12]. Поряд із ним потрібно відзначити Закон України «Про суспільне телебачення і радіомовлення України», що говорить про можливість поширення об'єктивної інформації, позитивного ставлення до національної своєрідності, непорушення презумпції невинуватості, нерозголошення інформації про приватне життя, відповідальності за достовірність інформації [16]. До цього Закону після початку війни можна додати ще кілька актів, які декларують питання інформаційного захисту, – рішення Ради національної безпеки і оборони «Щодо реалізації єдиної інформаційної політики в умовах воєнного стану», наказ Головнокомандувача Збройних Сил України «Про організацію взаємодії між Збройними Силами України, іншими складовими сил оборони та представниками засобів масової інформації на час дії правового режиму воєнного стану», Закон України «Про медіа». Ці акти присвячені питанням протидії ворогові з використанням інформації, зокрема протидії дезінформації, тероризму. Отже, система інформаційної безпеки держави складається з відповідних органів державної влади, місцевого

самоврядування, громадських організацій, що здійснюють узгоджені дії на основі правових норм із загальною метою протистояння ворогу-агресору на всіх ділянках гібридної війни.

Якщо розглядати діяльність держави у сфері національної безпеки, зокрема у воєнному контексті, то воєнний стан передбачає певні обмеження відповідно до норм законодавства, що декларує комплекс обмежувальних і примусових заходів для захисту України у воєнних умовах. Такі обмеження зумовлюють певні правові колізії, що примушували представників органів ПВ діяти оперативно із залученням додаткових повноважень. При цьому пріоритетом у їх діяльності залишається забезпечення громадського порядку, охорони прав громадян (біженців, внутрішньо переміщених осіб тощо) щодо особистої недоторканності.

У таких умовах український учений у галузі права П. Діхтєвський перелічує заходи держави в захисті права громадян на особисту недоторканність: запровадження комендантської години відповідно до Порядку здійснення заходів під час запровадження комендантської години та встановлення спеціального режиму світломаскування в окремих місцевостях, де введено воєнний стан; запровадження процедур відповідно до Порядку перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян під час забезпечення заходів правового режиму воєнного стану; запровадження режиму пересування відповідно до Порядку встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів в Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан; запровадження режиму переміщення громадян відповідно до Порядку встановлення заборони або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан. Ці акти, створені на основі Указу Президента про запровадження режиму воєнного стану, регламентують дії ПВ, але з кінцевою метою забезпечення дотримання прав і свобод громадян [6].

За Законом України «Про військово-цивільні адміністрації», ці управлінські структури мають завданням реалізовувати зазначені вище правові обмеження, зокрема щодо перебування громадян на вулицях без документів, перевірки фізичної особи, огляду її речей, транспорту, приміщень, заборони діяльності партій, громадських об'єднань, контролювання телекомунікацій, інформування населення, вилучення вогнепальної зброї, радіоактивних, хімічних речовин, використання сховищ для захисту населення, евакуації людей із небезпечних місць, евакуації підприємств і матеріальних цінностей, забезпечення населення питною водою, продуктами харчування, ліками. Зрештою військові адміністрації припиняють свою діяльність після 30 днів після припинення воєнного стану, а поки що можуть тимчасово обмежувати конституційні права громадян [14].

Керівництво діяльністю військових адміністрацій населених пунктів здійснюють керівники відповідних державних адміністрацій. Серед напрямків діяльності начальника військової адміністрації виділяємо ті, що стосуються національної безпеки: запровадження заходів правового режиму воєнного стану; допомога власникам квартир (будинків) у разі пошкодження їх домівок від бойових дій; сприяння призову громадян на військову та альтернативну службу; сприяння Державній прикордонній службі України; контролювання заборони торгівлі зброєю, хімічними й отруйними речовинами, алкогольними напоями [16].

Отже, якщо розглядати систему воєнної безпеки як частину загальної національної, то вдосконалення першої в контексті актуальних подій для України позитивно впливатиме й на забезпечення її національної безпеки. Це, по-перше, використання набутих космічної промисловості (як для виготовлення супутників, так і створення наземної інфраструктури); по-друге – наукові дослідження з удосконалення воєнної безпеки держави (залучення наявного науково-дослідницького потенціалу); по-третє – формування й розвиток фахового складу за принципом неперервності навчального процесу, через удосконалення бойових навичок і матеріально-технічного забезпечення, оволодіння інноваційними засобами управління, зокрема інформаційними технологіями; по-четверте – використання нових підходів у забезпеченні національної безпеки держави (залучення наукових здобутків, зокрема новітніх інформаційних технологій – інтернетних, телекомунікаційних; по-п'яте – використання організаційних заходів для поліпшення системи безпеки держави, нормативно-правових і наукових, а також управлінських, зокрема на рівні Президента й Кабінету Міністрів.

Висновки

Проаналізувавши теоретичні основи та погляди науковців на реалії національної безпеки в умовах воєнного стану в Україні, а також на діяльність держави в розвитку системи захисту держави, можна зробити відповідні висновки.

1. Поняття «національна безпека» полягає в захисті життєво важливих інтересів громадян, суспільства й держави, тобто забезпеченні їх розвитку, а також у виявленні, запобіганні та нейтралізації загроз національним інтересам у різноманітних сферах – правоохоронній, охорони здоров'я, освіти й науки, науково-технічної політики, культурного розвитку, інформаційної безпеки, соціальної політики, фінансовій, підприємницькій, банківській, сільського господарства, транспорту та зв'язку, енергетики, земельної та водної, екологічної, публічного управління – в умовах потенційної чи реальної загрози національним інтересам.

2. Захист національних інтересів від зовнішніх або внутрішніх загроз передбачає відповідну діяльність органів влади, серед яких визначаються Президент України, Верховна Рада, Рада національної безпеки й оборони,

Кабінет Міністрів, Міністерство оборони, правоохоронні органи, інші центральні органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації, окремі громадяни, а також Генеральний Штаб Збройних Сил України та інші військові формування. Ці суб'єкти займаються управлінською, інформаційною, екологічною, економічною сферами тощо, а також оборонною в умовах воєнного стану. Зокрема в інформаційній сфері завданнями держави є аналіз і припинення інформаційних загроз, забезпечення права на достовірну, повну та своєчасну інформацію, інформаційну діяльність, захист національно-духовних цінностей України; державна підтримка вітчизняних інформаційних технологій тощо.

3. Об'єктами національної безпеки України законодавчо визначено права і свободи її громадян, духовні, культурні, історичні цінності, інформаційний простір, природне середовище, конституційний лад, суверенітет, територіальну цілісність і недоторканність держави. Відповідно безпекова система поділяється на економічну, воєнну, технологічну, екологічну, гуманітарну, демографічну, інформаційну, енергетичну тощо, які реалізуються відповідно до державних стратегій і програм, які стосуються різних напрямків діяльності держави – політичного, економічного, соціального, екологічного, інформаційного, власне безпекового.

4. Воєнна складова національної безпеки в Україні виявляє оборонний тип, що передбачає недопущення зовнішньої воєнної загрози. Тому вченими досліджується взаємозв'язок між стабільністю державного життя та воєнною безпекою з виділенням інформаційної складової, що передбачає опрацювання інформації в системі воєнної безпеки України, та економічної, що стосується застосування економічних ресурсів у зміцненні воєнної безпеки. Із цього можна зробити висновок, що воєнна захищеність держави стає загальною вимогою національної безпеки із забезпеченням захисту національних інтересів.

5. Реалізація заходів держави зі зміцнення національної безпеки передбачає дотримання відповідних принципів – верховенства права, оборонної достатності, невисування територіальних претензій і невизнання таких претензій, пріоритету договірних засобів у розв'язанні міжнародних конфліктів, своєчасності й адекватності заходів із захисту національних інтересів, демократичного цивільного контролю над воєнною організацією та правоохоронними органами, відповідності рівня боєздатності потребам оборони, використання в національних інтересах механізмів міжнародної колективної безпеки. Тобто ці принципи відповідно до воєнних умов передбачають уже й засади, що стосуються воєнної безпеки держави.

6. В умовах воєнного стану діяльність держави у сфері національної безпеки спрямована на забезпечення дотримання прав і свобод громадян, але з певними законодавчими обмеженнями щодо запровадження комендантської години, перевірки документів, огляду речей, транспортних засобів, вантажів, службових приміщень і житла громадян, режиму пересування транспортних засобів і громадян. Також обмежено діяльність органів місцевої влади, замість яких утворено тимчасові військові адміністрації, що виконують і заходи, що стосуються національної безпеки, – запроваджують правовий режим воєнного стану, допомагають власникам житла в разі його пошкодження, сприяють призову громадян на військову та альтернативну службу, сприяють Державній прикордонній службі України, контролюють обіг зброї, хімічних речовин.

Список використаної літератури

1. Даніліян О. Г., Дзьобань О. П., Панов М. І. Національна безпека України. Харків : Фоліо, 2002. 285 с.
2. Богданович В.Ю., Романченко І.С., Свіда І.Ю. Теоретичні основи забезпечення національної безпеки України в умовах позаблоковості: монографія. Львів : АСВ, 2011. 414 с.
3. Костенко Г. Ф. Теоретичні аспекти стратегії національної безпеки : навч. посіб. К. : ЗАТ Вид. дім ДЕМІД, 2002. 144 с.
4. Основи стратегії національної безпеки та оборони держави : підручник / О. Дузь-Крютченко та ін. ; за заг. ред. В. М. Телелима. 3-є вид., перероб. і доп. Київ : НУОУ ім. Івана Черняховського, 2015. 620 с.
5. Національна безпека держави: особливості забезпечення у режимі воєнного стану / О. Васильчишин та ін. *Економічний аналіз*. 2022. Том 32. № 4. С. 289–297. DOI: 10.35774/econp2022.04.289
6. Діхтєвський П. Адміністративно-правові засоби забезпечення права громадян на особисту недоторканність в період режиму воєнного стану. *Проблеми сучасних трансформацій*. 2022. № 6. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2022-6-01-13>
7. Ковалів М., Іваха В. Воєнна безпека як чинник стабільності суспільства. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2015. № 3. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/1903/1/3-2015kmvchss.pdf>
8. Луценко Ю. Поняття та зміст воєнної безпеки України у світлі сучасних викликів та загроз. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2018. Вип. 137. URL: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/apmv/article/viewFile/3650/3318>
9. Пархоменко-Куцевіл О. Теоретичні засади формування та розвитку воєнної безпеки України. *Літопис Волині*. Всеукраїнський науковий часопис. 2023. Число 28. DOI <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2023.28.53>

10. Семенченко А. Методичний підхід до розробки понять сектора безпеки та Воєнної організації держави, обґрунтування їх призначення, складу, структури та зв'язків між собою. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2007. № 4. С. 13–30.
11. Конституція України: *Відомості Верховної Ради* від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. Ст. 17.
12. Закон України «Про основи національної безпеки України». *Відомості Верховної Ради*. 2003. № 39. Ст. 3.
13. Про оборону України: Закон України від 06.12.1991 № 1932-ХІІ – ВР // *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 9. Ст. 106.
14. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
15. Боднар І. Р. Державна політика та інформаційна безпека України: післякризові виклики. *Актуальні проблеми післякризового відновлення економіки України: Збірник матеріалів наук.-прак. конференції викладацького складу і аспірантів навчально-наукового комплексу «Академія», Л., 2013.*
16. Законодавство України з питань військової сфери. *Збірник законів та інших нормативно-правових актів*. К. : «Азимут-Україна». 2003. 1008 с.

References

1. Danil'yan O. H., Dz'oban' O. P., Panov M. I. (2002) *Natsional'na bezpeka Ukrayiny* [National Security of Ukraine]. Kharkiv: Folio, 285 s. [in Ukrainian]
2. Bohdanovych V. Yu., Romanchenko I. S., Svyda I. Yu. (2011) *Teoretychni osnovy zabezpechennya natsional'noyi bezpeky Ukrayiny v umovakh pozablockovosti* : monohrafiya [Theoretical foundations of ensuring national security of Ukraine in non-aligned conditions: monograph]. L'viv: ASV, 414 s. [in Ukrainian]
3. Kostenko H. F. (2002) *Teoretychni aspekty stratehiyi natsional'noyi bezpeky* : navch. posib [Theoretical aspects of the national security strategy: textbook]. K. : ZAT Vyd. dim DEMID, 144 s. [in Ukrainian]
4. *Osnovy stratehiyi natsional'noyi bezpeky ta oborony derzhavy* : pidruchnyk (2015) [Fundamentals of the national security strategy and defense of the state: textbook]/ O. Duz'-Kryatchenko ta in. ; za zah. red. V. M. Telelyma. 3-e vyd., pererob. i dop. Kyiv : NUOU im. Ivana Chernyakhov's'koho, 620 s. [in Ukrainian]
5. *Natsional'na bezpeka derzhavy: osoblyvosti zabezpechennya u rezhymi voyennoho stanu* (2022) [National security of the state: features of provision during martial law] / O. Vasylychshyn ta in. *Ekonomichnyy analiz*, 32, 4, 289–297. DOI: 10.35774/econa2022.04.289 [in Ukrainian]
6. Dikhtiyevs'kyi P. (2022) *Administratyvno-pravovi zasoby zabezpechennya prava hromadyan na osobystu nedotorkannist' v period rezhymu voyennoho stanu* [Administrative and legal means of ensuring the right of citizens to personal inviolability during martial law]. *Problemy suchasnykh transformatsiy – Problems of modern transformations*, 6. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2022-6-01-13> [in Ukrainian]
7. Kovaliv M., Ivakha V. (2015) *Voyenna bezpeka yak chynnyk stabil'nosti suspil'stva* [Military security as a factor of social stability]. *Naukovyi visnyk L'vivs'koho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav – Scientific bulletin of the Lviv State University of Internal Affairs*, 3. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/1903/1/3-2015kmvchss.pdf> [in Ukrainian]
8. Lutsenko Yu. (2018) *Ponyattya ta zmist voyennoyi bezpeky Ukrayiny u svitli suchasnykh vyklykiv ta zahroz* [The concept and content of military security of Ukraine in the light of modern challenges and threats]. *Aktual'ni problemy mizhnarodnykh vidnosyn – Current problems of international relations*, 137. URL: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/apmv/article/viewFile/3650/3318> [in Ukrainian]
9. Parkhomenko-Kutsevil O. (2023) *Teoretychni zasady formuvannya ta rozvytku voyennoyi bezpeky Ukrayiny* [Theoretical principles of the formation and development of military security of Ukraine]. *Litopys Volyni. Vseukrayins'kyi naukovyi chasopys – Chronicle of Volyn. All-Ukrainian scientific journal*, 28. DOI <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2023.28.53> [in Ukrainian]
10. Semenchenko A. (2007) *Metodychni pidkhid do rozrobky ponyat' sektora bezpeky ta Voyennoyi orhanizatsiyi derzhavy, obgruntuвання yikh pryznachennya, skladu, struktury ta zv'yazkiv mizh soboyu* [Methodical approach to the development of the concepts of the security sector and the Military Organization of the State, substantiation of their purpose, composition, structure and relations between themselves]. *Visnyk Natsional'noyi akademiyi derzhavnoho upravlinnya pry Prezidentovi Ukrayiny – Bulletin of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine*, 4, 13–30. [in Ukrainian]
11. *Konstytutsiya Ukrayiny* [Constitution of Ukraine]. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady* від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР, 17 – *Verkhovna Rada Bulletin of June 28, 1996 No. 254k/96-ВР. Art. 17.* [in Ukrainian]
12. *Zakon Ukrayiny "Pro osnovy natsional'noyi bezpeky Ukrayiny"* [Law of Ukraine "On the Fundamentals of National Security of Ukraine"]. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady – Verkhovna Rada Bulletin*, 2003, 39, 3. [in Ukrainian]

13. Pro oboronu Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 06.12.1991 № 1932-XII – VR [On the Defense of Ukraine: Law of Ukraine of December 6, 1991 No. 1932-XII – VR]. Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy – Verkhovna Rada Bulletin of Ukraine, 9, 106. [in Ukrainian]

14. Pro pravovyy rezhym voyennoho stanu: Zakon Ukrainy vid 12 travnya 2015 r. № 389-VIII [On the legal regime of martial law: Law of Ukraine of May 12, 2015 No. 389-VIII]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> [in Ukrainian]

15. Bodnar I. R. (2013) Derzhavna polityka ta informatsiyna bezpeka Ukrainy: pislyakryzovi vyklyky [State policy and information security of Ukraine: post-crisis challenges]. Aktual'ni problemy pislyakryzovoho vidnovlennya ekonomiky Ukrainy: Zbirnyk materialiv nauk.-prak. konferentsiyi vykladats'koho skladu i aspirantiv navchal'no-naukovoho kompleksu “Akademiya” – Current problems of post-crisis recovery of the economy of Ukraine: Collection of materials of the scientific-practical conference of the teaching staff and postgraduate students of the educational and scientific complex “Academy”, L. [in Ukrainian]

16. Zakonodavstvo Ukrainy z pytan' viys'kovoyi sfery. Zbirnyk zakoniv ta inshykh normatyvno-pravovykh aktiv [Legislation of Ukraine on military issues. Collection of laws and other regulatory legal acts]. K. : “Azymut-Ukrayina”. 2003, 1008 s. [in Ukrainian]

Дата першого надходження статті до видання: 10.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 12.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 30.04.2026